

Když se na pultech německých knihkupectví v roce 2015 objevila publikace romanopisce a novináře Normana Ohlera, vyvolala značný rozruch, a to nejen u laické či odborné veřejnosti, ale i mezi literárními kritiky. A nebylo to jen tím, že autor propojil dvě velmi lákavá témata: drogy a nacionální socialismus, ani tím, že přitažlivost Ohlerovy práce netkví ani tak v její objektivitě, jako v originálním autorském přístupu, který zdařile balancuje na pomezí vědecké práce, literatury faktu a napínavého historického románu.

Utilitaristické zneužívání drog v Třetí říši není ani jevem neznámým, ani nepopsaným. Nová je především interpretace zjevně zevrubných rešerší a vyhodnocení archivních materiálů. Originální a vtipný je již „Příbalový leták namísto předmluvy“ zakončený větou „doba použití je dána stavem vědeckého výzkumu“.

Text knihy je rozčleněn do čtyř „dílů“. V první části studie „Lidová droga metamfetamin (1933–1938) autor přehledně popisuje „drogové dějiny“ německých zemí přibližně od počátku 19. století do konce Výmarské republiky, jakož i oficiální postoj nacionálních socialistů k drogám a drogově závislým. Do jisté míry však přebírá právě jejich slovník a hodnocení, respektive pohrdání nenáviděným systémem, když například uvádí, že „mladá republika se koupala v psychotropních a omamných látkách, dodávala heroin do všech světových stran a povýšila na globálního dealera“ (s. 30).

Ačkoli se autor nepochybně opírá o doposud nepublikované dokumenty a spisy z amerických a německých archivů, v některých pasážích zřejmě vychází z nepřilíceně a poznámkový aparát postrádající antologie, kterou uspořádal Werner Pieper (*Nazis On Speed. Drogen im Dritten Reich*, 2. Bde., Birkenau – Löhrbach 2002).

Druhý díl nese název „Ať žije rauš – blitzkrieg jako metamfetaminová válka (1939–1941)“. Sugestivní líčení účinků pervitinu začíná citacemi z frontových dopisů Heinricha Bölla, který od svých rodičů trvale požaduje zasílání dalších a dalších dávek této německé drogy. Hlavní náplní této části je hledání odpovědi na otázku, zda wehrmacht masově zneužívala pervitin a zda tedy „statisíce či dokonce miliony německých vojáků byly při bojovém nasazení pod vlivem metamfetaminu, jehož účinky de facto umožnily provedení a byly hlavní příčinou úspěchu „blitzkriegu“. Titul jedné z kapitol věnované generálu Rommelovi, totiž „Perníková liška“, nabízí jednoznačnou odpověď. A nejen to: masové užívání pervitinu prý významně ovlivnilo průběh prvních fází světové války, zejména polskou a francouzskou kampaň. Mezi dubnem a červnem roku 1940 bylo vojákům pozemního vojska i letectva přiděleno a zdravotními důstojníky rozdáno 35 milionů tohoto „léku“, vyráběného do roku 1937 mnichovskou firmou Temmler. Přesto je přinejmenším sporné, zda by jeho hromadná aplikace měla tak výrazný, ba téměř světodějný význam.

Třetí díl s názvem „Hitler v rauši – pacient a jeho osobní lékař (1941–1945)“ vlastně tvoří jádro celé práce a také asi i její nejčtivější část. Ohler v ní popisuje Hitlerovu rostoucí závislost, od vitamínů přes povzbuzující látky až k tvrdým drogám. Zajímavě, avšak až příliš románově zachycuje Ohler vztah Adolfa Hitlera k jeho osobnímu lékaři, profesorovi Theodoru Morellovi. Ten jej v letech 1941–1945 ošetřoval takřka denně a o „pacientovi A“ si vedl podrobné záznamy, které Ohler velmi pečlivě rekonstruoval a vyhodnotil. Tímto způsobem dospěl mimo jiné k tvrzení, že Morell Hitlerovi postupně a vlastně experimentálně podal na osmdesát různých léků a dalších prostředků. Pověštinou nitrožilně. K těmto látkám údajně patřil i kokain, pervitin a opioid Eukodal.

K podobným závěrům dospěl podstatně dříve – ve studii z roku 1983 – proskribovaný britský historik David Irving. V podrobném seznamu literatury a pramenů však jeho práce (*Die geheimen Tagebücher des Dr. Morell. Leibarzt Adolf Hitlers*, München 1983) jako zdroj – možná i z důvodu politické korektnosti – uvedena není. Stejný autor však ve své další práci z roku 1991 „Hitlerova válka a válečná stezka 1933–1945“ (Brno 1998) nabízí totožné citáty z Morellových záznamů jako Ohler. Irvingovy citáty (s. 568n.) jsou poněkud delší a vyplývá z nich, že Hitlerovi byla aplikována glukóza. Dle Ohlera se jednalo o zmiňovaný Eukodal (s. 162), ovšem Hitlerovi životopisci si prý této, ani dalších závislostí doposud nevěšili – v Kershawově monografii například stojí: „V každém případě Morellovi a jeho lékům nelze připisovat při vysvětlení katastrofální situace Německa na podzim roku 1944 žádnou velkou, ba ani menší roli. Tvrzení, že by snad byl Hitler obětí otravy strychninem a beladonou z pilulek proti plynatosti či jinými léky, že byl pod vlivem drog z opiátů, které se mu podávaly na úlevu při střevních křečích, či že by závisel na kokainu, obsaženém jedním procentem v očních kapkách, které mu na zánět spojivek předepisoval Dr. Giesing, lze brát se značnou rezervou. Není jisté, zda Hitler užíval amfetaminy proti únavě a na povzbuzení energie. Nelze dokázat, zda byl na nich závislý, ba ani, zda je vůbec bral; stejně tak nelze říci, zda nějak ovlivňovaly jeho chování.“ (Kershaw, *Hitler I. 1936–1945*, Praha 2004, s. 651) Ohler má však jasno: „Podívejte se mi, prosím, ještě jednou do nosu a dejte mi tam to kokainové svinstvo, abych se konečně zbavil toho tlaku v hlavě. Mám na práci spoustu důležitých věcí.“ „Pokud si slova „železná energie“ a „vůle“ nahradíme „eukodalem“ a „kokainem“ hned budeme pravdě trochu bliž.“ (Ohler, s. 200n.). Z této premisy však Ohler vyvozuje značně rozporné závěry. Na jedné straně totiž tvrdí, že konzumace drog natolik zastřela Hitlerův úsudek, že ztrácel kontakt s reálným světem a žil „v umělých rájích“ (s. 202), a nebyl tedy schopen velet, na straně druhé dochází k jednoznačnému závěru, že právě „pod vlivem těchto léků proti bolesti a omamných prostředků se Hitler zdál být příčetný. (...) Hitler rovněž nevráždil kvůli nějakému zatmění mysli, naopak zůstal při smyslech až do konce. Užívání drog u něj nijak neomezovalo možnost svobodného rozhodování.“ (s. 225n.) A k sebevraždě Hitlera dohnal vlastně abstrak: „Zdá se však, jako by prohraná světová válka trápila Hitlera méně než tělesná muka, kterými sám procházel a která neměla ustát až do jeho sebevraždy.“ (s. 265)

Vše to vede k domněnce, že si autor stanovil výsledek jaksi předem a poté pro něj dohledal, a to velmi důkladně, až akribicky vše, co jej mohlo podpořit, včetně barvitých scén před a po požití drogy. A to je – i k vzhledem k mnohaleté a pečlivé badatelské práci – škoda. Zůstává tak otázkou, zda má pravdu Hans Mommsen, když ve svém stručném – v českém vydání neuvedeném – doslovu, tvrdí, že Norman Ohler „nemilosrdně odhalil odvrácenou stranu německého vedení války“ a „kniha tak změnila její celkový vnímání“.

V každém případě však kniha *Totální rauš* zaujme, upoutá, ba strhne: Jako historický thriller nemá chybu. Nabízí dramatický, zasvěcený, a především neotřelý pohled na Třetí říši a její dějiny.

Miroslav Breitfelder